

Hvem er du?

Om identitet, spejl og billede

af Thomas Frovin

Vi lever i dage, hvor det måske vanskeligste spørgsmål man kan få stillet, er: ”Hvem er du?” Måske det hænger sammen med, at vi dybest set har glemt, hvem vi er.

Sådan kan man i hvert fald tolke en tid, hvor alting kan blive til ”identitetspolitik”. Det store fokus på identiteten er måske i al sin banalitet et udtryk for, at vi mere end nogensinde før er i tvivl om hvem vi egentlig er. Spørgsmålet: ”Hvem er du?” bliver derfor ubekvemt, for vi ved det ikke.

Måske er det netop derfor, at de identitetspolitiske udmeldinger bliver så firkantede og hvasse, uanset fra hvilken side, de kommer. Om det er den kristne, der stødes af Onkel Rejes satanisme-humor, eller den transkønnede, der lever sin hårdt tilkæmpede sandhed, så er det som om, at vi i vores samtale om, hvem vi er, bøjer os væk fra hinanden. Identiteten har altid indeholdt tilvalg, men det er, som om en kampberedt vilje i højere grad har taget den plads, som arv og miljø havde engang. Om det er politiske, religiøse, seksuelle, ernæringsmæssige eller etniske markeringer, så forventes det, at de bliver foretaget, og at jeg er åbenmundet om dem. Ingen skal *ikke* vide hvem *jeg* er. Den offentlige debat kommer derfor ofte til at handle om rettigheder, respekt og ytringsfrihed. Vi diskuterer kränkelseskultur, hensynsbetændelse, og *tonen*. Det er vældigt forudsigeligt. Vi taler os ikke nødvendigvis tættere på hinanden, men bekræftes i vores fordomme, og i vores ideer om, hvilke fordomme, de andre har, om os.

Hvis jeg ikke ved hvem jeg er, så vil ethvert andet menneske, som giver udtryk for, at hun ved, hvem hun er, kunne opfattes som en trussel i min søgen efter identitet – en afsløring af mit vægelsind. Hvis jeg er blevet mødt med skam og spot for den jeg er, bliver min identitet i højere grad noget, jeg må stå fast på og vælge til, og som jeg trænes i at kæmpe for – en afsløring af min stivnakkethed. Ethvert tilløb til disrespekt må jeg møde med en stejlhed. Dialogen bliver til en monolog. Vi erklærer, hvem vi er. Vi skriver det i manifeste, og vi råber: ”Må vi også godt være her!?” Når identiteten gøres til et spørgsmål om tilvalg og kamp stillet over for vilkår, så vil det hurtigt blive sådan. Vores identitet bliver til et våben eller i hvert fald et værktøj til at grave tilværelsen ud med.

Der er en generationsmæssig forskel, som forekommer mig tydelig. Der er forskel på mine forældres, min egen og mine børns tilgang til spørgsmålet om, hvem man er. Min far (årgang 1948) blev født i trange kår i en husmandsfamilie på en vestsjællandsk mark. Det var forventet, at børnene hjalp til. Det var dage med pligter og bekymringer. Min far

blev den første i sin familie, der fik en studentereksamen, og siden hen blev han også den første, der fik en universitetsuddannelse. I dag vil man nok sige, at han brød den sociale arv. Men det er ikke sikkert at sådan en læsning vil give mening for ham eller hans jævnaldrende.

Det er som om, at der der i hans generation fandtes en forståelse af det karakteropbyggende, som lå i de tilværelsens vilkår, man aldrig selv havde valgt eller var blevet spurgt til. Gennem sine vilkår blev han formet, og her fandt han kræfterne til at gennemgå sine studier og sit liv. Det menneske, han er blevet, er blevet til i mødet med de vilkår, der blev hans, og som han ikke havde magt over. Her var der også kamp, men det var ikke en kamp imod andres identitetsmæssige valg, men en kamp med de vilkåre, som livet præsenterede ham for.

Selvfølgelig er jeg selv og mine børn præcis lige så formet af vores erfaringer og opvækst som min vestsjællandske far. Men ofte bliver spørgsmålet om, hvem vi er, stillet i opposition til det, der blev vores vilkår. Historien, vi fortæller, om vores eget liv, skal helst være et sammenhængende narrativ, og vi begriber dårligt, at livet sjældent er sådan. Og så er vi igen tilbage ved utrygheden, som gør spørgsmålet: "Hvem er du?" ubekvemt. Medier og medmennesker får ofte stor betydning for, hvordan vi ser på os selv. I modsætning til tidligere generationer har vi nemlig installeret spejle overalt, som vi kan se os selv i, og gennem hvilke vi kan sammenligne os med andet og med andre.

Den engelske forfatterinde A.S. Byatt siger det således:

Jeg tror, interessen for livet som det virkelig er, har erstattet religionen, eller rettere: Religionen er blevet borte, og alt vi har tilbage er os selv, så vi er nødt til at være interesserede i os selv. (...) Den slags kort over virkeligheden som blev skabt af det kristne verdensbillede eller af andre religioner som hinduisme eller islam er forsvundet for de fleste mennesker i den verden jeg lever i. Og det betyder, at det at tale om hvem du er er blevet vældigt, vældigt vanskeligt. Hvordan i alverden skal du finde ud af, hvem du er mens du står på jorden i en begrænset tidsperiode? Der findes næsten ikke noget kort, man kan følge, undtagen i pressen, og pressen fortæller os hele tiden hvem vi er. (...) Ordet "facebook" er vældigt interessant (...) fordi det er et spejl. Vi leder i virkeligheden efter et spejl. Vi har brug for et spejl, fordi vi ikke har et billede. Vi trænger til et spejl til at fortælle os hvem vi er. (...) Hvorfor vil folk skrive på twitter, hvorfor kan de ikke bare være stille? Ingen tier stille længere (...) jeg er sikker på, at det er en religiøs ting. Du eksisterer kun når du fortæller mennesker, at du er der.

Vores tid larmer og byder sig til med byggeklodser, som vi kan bruge til at konstruere et svar på spørgsmålet. Identiteten er blevet et visitkort, vi *facar* hinanden med. Vi spejler os i hinanden og i medierne, fordi vi har mistet sansen for billedet. Dermed har vi også mistet billedet af os selv og skåret rødderne over til det, der kan fæstne vores identitet.

Den bibelske fortælling lærer os, at Gud skaber mennesket i sit billede. Mennesket blev grundlæggende til ud af en relation til sin skaber. Endnu skabes vi ud af relation, endnu skabes vi til relation. Martin Buber siger det sådan, at det er i mødet med et Du, at vi bliver et Jeg. Her er Gud det evige og uforanderlige Du, og det er i relationen til ham, at vi kan komme til os selv.

Fra Gud kommer billedet, som er lagt ned i os, og som taler til os om det vilkår, vi må leve i, der handler om at være barn af ham. Det er i mødet med og i relationen til Gud, at vi kan blive tilsagt det, der må være grundvolden for vores identitet.

Profeten Jeremias udtrykker det poetisk således, at ”velsignet den mand, som stoler på Herren og tager sin tilflugt hos ham. Han bliver som et træ, der er plantet ved bækken; det sender sine rødder mod vandløbet; det (...) bekymrer sig ikke i tørkeår og holder ikke op med at bære frugt.” Og senere konkluderer han, at ”enhver, der forlader dig, bliver til skamme, de, som fjerner sig fra dig, skrives i støvet, for de har forladt Herren, kilden med levende vand.”

Det er i vores sammenvævede liv med Gud, at vi bliver til dem, vi er; det er i mødet med ham, at frugtbarheden er og findes. Og det er måske netop der, hvor vores identitet forankres i noget udenfor os selv, at mødet med den anden bedst kan foregå i åbenhed, tillid og nysgerrighed.

Ethvert menneskes vilkår er, at det er skabt af Gud, til relation med Gud. Dets værdighed og elskværdighed som menneske tilsiger han det. Jeg kunne ønske, at vi øvede os i at se på hinanden i det lys, og at vi turde lade det ligge øverst, når vi næste gang skal svare på spørgsmålet: ”Hvem er du?”